

СОЦІОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ КРИЗ ТА КОНФЛІКТІВ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>C – соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</i>
Спеціальність	<i>C5 Соціологія</i>
Освітня програма	<i>Врегулювання конфліктів та медіація</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, 4 семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>6 кредитів / 180 годин, лекції 4 год., семінарські заняття 4 год., самостійна робота 166 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік / модульна контрольна робота</i>
Розклад занять	<i>http://roz.kpi.ua/</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лектор і семінарські: докт. соціолог. наук, доцент, Кухта Мирослава Павлівна, e-mail: miroslavakukhta@gmail.com</i>
Розміщення курсу	<i>https://classroom.google.com/c/ODQwMTYzNjk5NDE2</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Метою дисципліни «Соціологія та психологія криз та конфліктів» є формування знань щодо специфіки соціальних конфліктів, кризових процесів та їх впливу на суспільство, а також досвіду самостійного дослідження актуальних проблем конфліктної взаємодії. Дисципліна забезпечує інтеграцію знань з соціології, соціальної психології, соціології конфлікту та інструментальних підходів до аналізу криз і конфліктів у сучасному соціальному середовищі. У результаті вивчення будуть розвинуті здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері врегулювання конфліктів та медіації, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі.

Згідно з освітньо-професійною програмою "Врегулювання конфліктів та медіація" у процесі засвоєння дисципліни студенти здобувають наступні **компетентності**:

ЗК-1 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК-6 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ФК-1 Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

ФК-4 Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

ФК-7 Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння дисципліни мають продемонструвати такі **результати навчання**:

РН 1 Здатність використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

РН 4 Уміння пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

РН 11 Здатність презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефаківців.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Дисципліна вивчається на другому курсі, базується на знаннях, здобутих під час вивчення дисциплін «Загальна соціологія» та «Історія соціології», що створює загальну світоглядну і методологічну основу для сприйняття студентами змісту пропонованої дисципліни.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Всього	Лекції	Семинар.	СРС
РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ І КРИЗОВИХ ПРОЦЕСІВ				
Тема 1. Соціальні конфлікти і кризи як об'єкти міждисциплінарного аналізу	10	2	–	8
Тема 2. Моделі соціальної конфліктності в сучасній соціології і психології	10	–	2	8
Тема 3. Афективні механізми конфлікту та роль емоцій у колективній поведінці	8	–	–	8
Тема 4. Кризові процеси в інституційних системах: від легітимності до розпаду	10	2	–	8
Тема 5. Цифрові платформи як агенти соціальної поляризації та конфлікту	8	–	–	10
Контрольні заходи	МКР			
Разом за розділом 1	46	4	2	42
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА, КУЛЬТУРА І СУСПІЛЬНА СТІЙКІСТЬ				
Тема 6. Формування і трансформація громадської думки в умовах соціальних потрясінь	10	–	–	10
Тема 7. Демографічна структура соціальних конфліктів	10	–	–	10
Тема 8. Колективна травма і соціальна пам'ять у формуванні посткризових ідентичностей	10	–	–	10
Тема 9. Соціальні технології подолання конфліктів та формування суспільної стійкості	12	–	2	10

Контрольні заходи	Не передбачено			
Разом за розділом 2	42	–	2	40
Залік				
Всього годин:	90*	4	4	82

* 2 години відводяться на проведення залікового заняття

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях та семінарах, а також ознайомитись з:

4.1. Базова література

1. Докаш В.І. Конфліктологія та медіація : навчальний посібник / В.І. Докаш. – Чернівці, Львів: Видавництво «Новий Світ – 2000», 2021. – 249 с.
2. Конфліктологія: Курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці / В. С. Петрінко. Ужгород : УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.
3. Соціологія. Основи загальної, спеціальних та галузевих теорій. Підручник. Затверджено МОН України. Лукашевич М. П., Туленков М. В., Яковенко Ю. І. Виробник: Каравела. 2024. 544 с.

4.2. Додаткова література:

4. Орап, М. О., Вершигора, С. І. (2025). Теоретичний аналіз понять «конфлікт» та «конфліктна поведінка особистості». Наукові записки. Серія: Психологія, (1), 94–100.
5. Француз, А. Й., Марина, Ю. Ю. (2023). Медіація, як сучасний спосіб вирішення конфліктів в умовах воєнного стану. Legal Bulletin, 64–72.
6. Кацьора, О. (2021). Проблеми та стан розвитку медіації в Україні. Науково-теоретичний альманах «Грані», 24(7–8), 21–25.
7. Brummans, V. H. J. M., Higham, L., Cooren, F. (2022). The work of conflict mediation: Actors, vectors, and communicative relationality. Human Relations, 75(4), 764–791.

4.3 Інформаційні ресурси

1. <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/> – Вісник КПІ ім. Ігоря Сікорського. Соціологія. Політологія. Право.
2. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
3. <https://prometheus.org.ua/> – Найкращі онлайн-курси України та світу.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Застосовуються такі методи та технології навчання: 1) методи проблемного навчання (проблемний виклад теми лекції, обговорення класичних кейсів за дисципліною, формування і розгляд сучасних кейсів); 2) особистісно-орієнтовані (розвиваючі) технології, засновані на активних формах і методах навчання (дискусія, експрес-конференція, навчальні дебати).

5.1. Лекційні заняття

Тема лекції 1: Соціальні конфлікти і кризи як об'єкти міждисциплінарного аналізу. Моделі соціальної конфліктності.

Основні питання: Категоріальний апарат понять «соціальний конфлікт» і «соціальна криза» у сучасних соціальних науках. Межі та співвідношення понять. Аналіз соціальної напруги у класичній і сучасній соціології (К. Маркс, Г. Зіммель, Е. Дюркгайм, З. Бауман, У. Бек). Поняття «кризової ситуації» в структурно-функціональному аналізі (Т. Парсонс) та у сучасних теоріях системних збоїв (Н. Луман). Теорія соціального конфлікту у працях К. Маркса, Р. Дарендорфа і Л. Козера. Легітимність і нелегітимність конфлікту як соціологічні категорії. Конфліктна взаємодія у символічному інтеракціонізмі. Психологічні концепції кризи особистості: від класичних підходів (З. Фрейд, Е. Еріксон, В. Франкл) до когнітивно-біхевіористських моделей.

Тема лекції 2: Кризові процеси в інституційних системах. Афективні механізми конфлікту.

Основні питання: Теоретичні підходи до розуміння соціальних інститутів як носіїв нормативної стабільності (Е. Дюркгайм, П. Бергер). Інституційна криза та делегітимація як системна характеристика соціального розладу (Ю. Габермас, Д. Істон, Г. Алмонд). Соціальна дезінтеграція, інституційний вакуум і аномія в контексті кризової динаміки (Р. Мертон, Н. Смелзер). Афекти та емоції як чинники колективної дії у класичних теоріях масової поведінки. Механізми соціального зараження, фрустрації та афективного катарсису у групових процесах. Афективна мобілізація як ресурс протестної активності.

5.2. Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять:

Семінарські заняття мають за мету поглиблення теоретичних знань, отриманих на лекціях та їх закріплення на прикладах соціальних конфліктів та кризових процесів, формування умінь оцінювання і аналізу конфліктних ситуацій.

Семінар 1. Моделі соціальної конфліктності в сучасній соціології і психології.

Основні питання:

1. Конфлікт як показник соціальних змін і джерело розвитку.
2. Взаємозв'язок інтересів, влади та нерівності у сучасних теоріях.
3. Психологічні моделі поведінки у конфліктних ситуаціях.
4. Роль емоцій і когнітивних спотворень у виникненні конфлікту.
5. Методи запобігання ескалації протистояння.
6. Першоджерело: Л. Козер «Функції соціального конфлікту» (уривок).

Семінар 2. Соціальні технології подолання конфліктів та формування суспільної стійкості.

Основні питання:

1. Соціальні технології як інструменти врегулювання конфліктів.
2. Інституційні моделі медіації і фасилітації.
3. Комунікативні практики довіри у публічному просторі.
4. Культурно-символічні ресурси постконфліктного відновлення.

5. Колективна травма і соціальна пам'ять у формуванні посткризових ідентичностей.

6. Самостійна робота студента

З метою поглиблення знань студентів з дисципліни, отримання досвіду самостійної роботи з науковою літературою пропонується самостійне опрацювання наукової літератури з проблемних питань соціальних конфліктів та кризових процесів. Від студентів вимагається знання основних проблем та визначень семінарських тем, вільне володіння категоріальним апаратом із дисципліни.

Крім того студенти мають самостійно розглянути завдання призначені для самостійної роботи і на основі цієї інформації вільно відповідати на поставлені питання.

Тема: Соціальні конфлікти і кризи як об'єкти міждисциплінарного аналізу.

Основні питання: Соціальний конфлікт як форма порушення соціальної рівноваги. Кризові явища у суспільстві як наслідок структурних і культурних трансформацій. Психологічні стратегії адаптації особистості в умовах соціальної нестабільності. Вплив глобальних ризиків на локальні конфліктні процеси.

Тема: Моделі соціальної конфліктності в сучасній соціології і психології.

Основні питання: Конфлікт як показник соціальних змін і джерело розвитку. Взаємозв'язок інтересів, влади та нерівності у сучасних теоріях. Психологічні моделі поведінки у конфліктних ситуаціях. Методи запобігання ескалації протистояння.

Тема: Афективні механізми конфлікту та роль емоцій у колективній поведінці.

Основні питання: Емоції як чинник групової мобілізації та солідарності. Психологічні механізми афективної взаємодії у масових рухах. Катарсис, фрустрація і соціальне зараження як форми емоційного реагування. Стратегії емоційного самоконтролю у постконфліктних спільнотах.

Тема: Кризові процеси в інституційних системах: від легітимності до розпаду.

Основні питання: Інституційна довіра як основа стабільності суспільства. Делегітимація влади та зниження нормативного контролю. Соціальна дезінтеграція як наслідок руйнування інституцій. Шляхи відновлення інституційної ефективності після кризових розладів.

Тема: Цифрові платформи як агенти соціальної поляризації та конфлікту.

Основні питання: Соціальні мережі як середовище політичної мобілізації. Алгоритмічні механізми формування ехо-камер і бульбашок думок. Інформаційні війни і маніпуляції як нові форми соціального конфлікту. Цифрова етика і відповідальність платформ.

Тема: Формування і трансформація громадської думки в умовах соціальних потрясінь.

Основні питання: Громадська думка як індикатор соціальної стабільності. Вплив страху, паніки та чуток на масову свідомість. Механізми фреймінгу і праймінгу у створенні колективних уявлень. Роль медіа у стабілізації громадських настроїв.

Тема: Демографічна структура соціальних конфліктів (вікові, статеві, поколінневі розломи).

Основні питання: Демографічні чинники як основа соціальної напруги. Гендерна поляризація і нерівність у кризових контекстах. Поколінневі відмінності у сприйнятті соціальної справедливості. Соціальна роль віку у процесах конфліктної взаємодії.

Тема: Колективна травма і соціальна пам'ять у формуванні посткризових ідентичностей.

Основні питання: Колективна травма як механізм соціальної солідарності. Роль пам'яті у подоланні наслідків конфлікту. Інституціоналізація пам'яті у культурних і державних практиках. Міжпоколіннєве передавання травматичного досвіду.

Тема: Соціальні технології подолання конфліктів та формування суспільної стійкості.

Основні питання: Соціальні технології як інструменти врегулювання конфліктів. Інституційні моделі медіації і фасилітації. Комунікативні практики довіри у публічному просторі. Культурно-символічні ресурси постконфліктного відновлення. Психологічна резильєнтність як чинник суспільної стійкості.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Вивчення дисципліни проводиться згідно існуючої методики організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, що передбачає питому вагу самостійної роботи студентів. За кожною темою наводяться посилання на список основної та додаткової літератури, що не виключає можливості студентам самостійно, по узгодженню з викладачем, розширити цей список.

Семінарські заняття поглиблюють теоретичні знання з відповідних тем навчальної дисципліни, закріплюють практичні навички дискусій, відстоювання своєї наукової позиції, роботи з літературою, а також формують уміння оцінки, аналізу соціальних конфліктів та кризових процесів за допомогою практичних завдань.

Відвідуваність і виконання завдань

Рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних (семінарських) заняттях та самостійної роботи. Контроль знань (розуміння) студента пропущених тем відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, доступним на сайті кафедри соціології, або під час перерви у навчальному занятті («на парі»). Студент, який виконає відповідні завдання (відповідь на питання) отримуватиме відповідні бали до рейтингу залежно від якості відповідей (виконання завдання).

Студенти, які пропустили семінарські заняття, можуть не допустити зниження підсумкового рейтингу, своєчасно (протягом семестру) опрацювавши відповідні теми і виконавши завдання, передбачені для пропущених занять. Не треба чекати наближення заліково-екзаменаційної сесії для відповідного спілкування з викладачем. Варто це робити як тільки студент буде готовий продемонструвати свої знання і навички з пропущених тем занять.

Теми і завдання для практичних занять передбачені силабусом дисципліни, доступною з особистого кабінету студента в системі «Кампус» або на сайті кафедри соціології.

На лекціях та семінарських заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, зумовлених темою заняття і відповідним тематичним завданням. Використовувати зазначені (та інші подібні) засоби для розваги чи спілкування під час заняття не варто. Відповідати на питання викладача, читаючи з екрану смартфона,

ноутбуку чи з підручника не варто також. Це характеризує рівень підготовки студента не з кращого боку.

Студент на семінарському занятті може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завдань), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу не варто. Це також характеризує рівень підготовки студента не з кращого боку.

Форми роботи

Тематика лекцій висвітлена у робочій програмі дисципліни. Вітаються питання від студентів до викладача під час лекції. Викладач може ставити питання окремим студентам або загалом аудиторії. Допускається і вітається діалог між студентами і викладачем на лекції.

Семінарські заняття мають на меті розвиток у студентів вміння працювати з науковою літературою, готувати виступи на базі попередньої аналітичної роботи, формулювати та відстоювати свою позицію, брати активну участь у дискусії.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: опитування за темою заняття, виконання завдань, МКР

Семестровий контроль: залік

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

1) доповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших студентів на семінарських заняттях, участь у дискусії на семінарських заняттях;

2) написання МКР у форматі академічного есе;

3) результатів експрес-контрольних на лекціях;

Робота на двох семінарських заняттях оцінюється сумарно в 40 балів за такими критеріями:

– «відмінно» – творчий підхід до розкриття проблеми у доповіді, відображення власної позиції, доповнення відповідей інших студентів, участь у дискусіях – 20-18 балів;

– «добре» – глибоке розкриття проблеми у доповіді, участь у дискусіях – 16-17 балів;

– «задовільно» – доповнення відповідей інших студентів, участь у дискусіях – 12-15 балів;

– «незадовільно» – повна пасивність на семінарському занятті – 0 балів.

Студент може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення студента з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Модульна контрольна робота.

Ваговий бал – 40 балів.

- «відмінно» – студент формулює точні дефініції, надає теоретично обґрунтовані аргументи щодо теми есе, демонструє власну аргументовану позицію – 36-40 балів;

- «добре» – есе розкриває сутність теми, проте містить окремі неточності або недостатню глибину аргументації – 30-35 балів;
- «задовільно» – есе частково розкриває тему, аргументація поверхнева, наявні суттєві помилки чи логічні прогалини – 24- 29 балів;
- «незадовільно» – есе не відповідає темі або містить некоректні, бездоказові твердження, відсутня логічна структура – 0 балів.

Експрес-контрольні на лекціях - 10 балів (10*2= 20 балів)

- «відмінно» – творчий підхід до розкриття проблеми, відображення власної позиції – 9-10 балів;
- «добре» – глибоке розкриття проблеми– 8 балів;
- «задовільно» — достатнє розкриття проблеми – 6-7 балів;
- «незадовільно» – немає відповіді – 0 балів.

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	%	Ваговий бал	Кіл-ть	Всього
1.	Виступи з доповідями на семінарських заняттях, активність роботи на семінарських заняттях, участь у дискусіях	40	20	2	40
2.	Експрес-контрольні на лекціях	20	10	2	20
3.	Модульна контрольна робота (МКР)	40	40	1	40
	Всього				100

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни доводиться до здобувачів на заліку під час заліково-екзаменаційної сесії.

Здобувачі, які мають рейтингову оцінку 60 і більше балів, отримують відповідну до набраного рейтингу оцінку без додаткових випробувань.

Зі здобувачами, які мають рейтингову оцінку менше 60 балів, а також з тими здобувачами, хто бажає підвищити свою рейтингову оцінку, викладач проводить семестровий контроль у вигляді залікової контрольної роботи або співбесіди.

Залік

Ваговий бал – 100.

Залік передбачає відповідь студента на два питання. Питання є різними за змістом, відповідають тематиці лекцій, семінарів, самостійної роботи, питань з самоконтролю. Кожне питання оцінюється в 50 балів.

Критерії оцінювання:

48-50 балів - студент демонструє глибоке знання змісту навчального матеріалу, здатність до системного й міждисциплінарного аналізу проблем курсу; вільно й коректно використовує наукові поняття та терміни, формулює логічні, аргументовані висновки, виявляє власну обґрунтовану позицію щодо дискусійних питань;

43-47 бали - студент демонструє дуже добрий рівень засвоєння навчального матеріалу, добре орієнтується в основних темах курсу, здатний до аналізу та узагальнення; можливі поодинокі неточності у формулюваннях або прикладах, які не впливають суттєво на загальний рівень відповіді;

38-42 бали - студент демонструє достатньо повне розуміння основних тем і питань курсу. Використовує базову наукову термінологію, однак аналіз є переважно описовим; висновки сформульовані, але не завжди достатньо аргументовані;

33-37 бали - студент демонструє загальне уявлення про навчальний матеріал, але відповіді містять помітні неточності у визначеннях, прикладах або логіці викладу; застосування наукової термінології є обмеженим, аналітична складова виражена слабо;

30-32 бали - студент демонструє фрагментарні знання окремих тем курсу, орієнтується лише в частині ключових понять; відповіді неповні, поверхові, висновки недостатньо обґрунтовані;

0-29 балів - студент не орієнтується у ключових поняттях і проблематиці курсу; відповіді нелогічні або відсутні.

Таблиця переведення рейтингових балів до оцінок.

Бали	Оцінка
100...95	Відмінно
94...85	Дуже добре
84...75	Добре
74...65	Задовільно
64...60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам

Готуючись до практичного заняття студент має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, бажано ознайомитись з додатковими ресурсами в мережі Інтернет та бібліотеці. При виникненні питань, виявленні незрозумілої інформації необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті студент не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне та дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри соціології, докт. соц. наук, Кухтою М.П.

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 14 від 23.06.2025)

Погоджено Методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 4 від 24.06.2025).

Додаток А

ПИТАННЯ ДО МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Написання есе (до 5 сторінок).

Тема на вибір:

1. Чи може соціальний конфлікт мати конструктивний характер для розвитку суспільства?
2. Як соціальні мережі впливають на формування і динаміку сучасних конфліктів?
3. Які психологічні механізми сприяють ескалації конфліктів у кризових суспільствах?
4. Як довіра і соціальний капітал впливають на стійкість спільнот під час криз?
5. Чому колективна пам'ять є важливою умовою постконфліктного примирення?
6. Яким чином емоції та афекти формують групову поведінку під час соціальних протестів?
7. Як цифрові технології можуть бути використані для посередництва у конфліктах і підтримки діалогу.

При написанні есе продемонструвати власну позицію по темі есе та проблемах, що підіймаються у публікаціях, та дотримуватись наступної структури:

Вступ. Перші кілька речень повинні визначити тему есе, мету та наміри автора публікації в дослідженні певної проблеми.

Основна частина. У цій частині слід детально розглянути основні ідеї, аргументи та приклади автора публікації.

Висновки. У цій частині слід навести свої узагальнюючі висновки. Чи вдалось автору на задовільному рівні дослідити певну проблему? Якими є пропозиції або рекомендації щодо подальшого дослідження даної теми?

Список літератури. Якщо ви використовували будь-які джерела для свого есе, то необхідно їх вказати у списку літератури. В такому разі в тексті обов'язковими є посилання на використану літературу, наприклад [3, с. 5], що означає посилання на джерело під №3 у списку літератури на с. 5.

Додаток В

Питання на залік

1. Що є предметом соціології конфліктів і криз, і чому ці явища вважаються системними показниками соціальних трансформацій?
2. Як визначається поняття «соціальний конфлікт» у сучасній соціології?
3. Чим відрізняється соціальний конфлікт від соціальної напруги та соціальної кризи?
4. Яке місце конфлікту в структурі соціальної дії за Г. Зіммелем?
5. Як Е. Дюркгайм пояснював кризові процеси в суспільстві через поняття аномії?
6. Як У. Бек трактує суспільство ризику і його зв'язок із соціальними конфліктами?
7. У чому полягає суть системного підходу до конфлікту у теорії Н. Лумана?
8. Як Т. Парсонс описував поняття «кризової ситуації» у структурно-функціональному аналізі?
9. Як Л. Козер визначав функціональний потенціал конфлікту?
10. Що таке легітимність конфлікту у теорії Р. Дарендорфа?
11. Які стадії розвитку конфлікту виділяють у сучасній конфліктології?
12. Що таке «ескалація» і «деескалація» конфлікту?
13. Які афективні механізми лежать в основі колективної поведінки під час протестів?
14. Як пояснюється феномен фрустрації у контексті агресії та конфлікту?
15. Як соціальні інститути забезпечують стабільність і запобігають конфліктам?
16. Які чинники призводять до інституційної кризи та делегітимації влади?
17. Як цифрові технології змінюють структуру соціальних конфліктів?
18. Що таке «алгоритмічні бульбашки» і як вони впливають на поляризацію суспільства?
19. Як моральна паніка виникає внаслідок медіа-ефектів?
20. Як фреймінг впливає на сприйняття соціальних подій?
21. Як формується колективна пам'ять у процесі постконфліктного відновлення?
22. Що таке теорія культурної травми Джеффри Александера?
23. Як фасилітація і медіація сприяють розв'язанню конфліктних ситуацій?
24. Що таке суспільна стійкість і які її ключові параметри?
25. Яку роль відіграють соціальні технології у формуванні суспільної стійкості?
26. У чому полягає значення комунікативної дії (Ю. Габермас) для врегулювання конфліктів?
27. Як культурно-символічні ресурси допомагають подолати наслідки соціальних криз?
28. Як мистецтво і культура можуть виступати соціальними технологіями примирення?
29. Як поєднуються інституційні, культурні та психологічні механізми подолання конфліктів?
30. Які міждисциплінарні підходи є найефективнішими для аналізу соціальних конфліктів у сучасних умовах?